

TEK DOSYASI...

EMO İzmir Şubesi

24 Ocak 1980'de alınan ekonomik kararların günümüze kadar acımasız bir şekilde uygulanması sonucu diğer KİTler gibi TEK'de toplumun tepkisini çeken kurumların başında yer almaktadır.

Birincisi elektriğin satış fiyatına sürekli yapılan zamlarla halkı ödeme sıkıntısı içine düşüren bir kuruluş kimliğine girerken, diğer taraftan ise Genel Müdür Sayın Remzi Yücebaş tarafından yapılan reorganizasyon çalışmaları, rotasyon dedikoduları ve farklı uygulanan yan ödeme ve özel hizmet tazminatları ile tüm TEK çalışanları baskı altında tutan bir kuruluş niteliği almıştır. TEK'in bu iki yönünü yine TEKten bir yetkili, "içi bizi dışı başkasını yakar" özdeyişiyle TEK'in bugünkü halini ortaya koymaktadır.

Yapılan reorganizasyonda 27 daire başkaolığının 9'a indirildiği, bazı kişilerin menfaat damarlarının kesildiği gururla belirtilmiştir. Ancak 9'a indirilen daire başkanlıklarının bir kısmının daire başkanının 9 aydır belirlenmemesi reorganizasyon çalışmalarının nedenli başarılı olduğunu göstermektedir (!) Diğer taraftan menfaat damarları kesilen bazı kişilerle ilgili olarak açıklama yapılmamıştır. Bu nedenle Şubemiz Başkanı Mesut Ulutaş "Kurumda çalışanların zan altında bırakılmaması, varsa menfaat damarları kesilen kişiler için öncelikle müfettiş incelemesi yoluyla gereken işlemin yapılmasının zorunlu olduğunu" belirtmiştir. Mesut Ulutaş'ın bu çağrısı sayın Genel Müdürün tepkisini çekmiş olmalı ki, Şube Başkanımızın müfettişler tarafından ifadesi alınmıştır.

Sayın Remzi Yücebaş'ın TEK Genel Müdürü olması ile geçen 15 aylık sürede;

- 1- Genel Müdür Yardımcılarının yetkisi elinden alınmış,
- 2- Reorganizasyon çalışması ile

yıllarca kuruma hizmet vermiş elemanların nedensiz olarak kurumdan ilişkileri kesilmiş,

3- Rotasyon dedikoduları ile tüm çalışanlar strese sokularak huzursuz edilmiş,

4- Ankara'da her türlü iş makinalarının onarımı ve bakımını yapan merkez atölye, Akköprü ve Adapazarı atölyelerinde işler durma noktasına gelmiş,

5- Tasarruf önlemleri alınıyor diye, çalışan personelin fazla mesailerinin kesilmesi, böylece zaten düşük ücretle çalışan personel geçim derdine düşürülmüş,

6- Yan ödeme ve özel hizmet tazminatlarının farklı uygulaması teknik elemanlar arasında ayrıcalık yaratmış,

7- Yine tasarruf gerekçesiyle yeni devreye girecek santraller ve trafo merkezleri için eleman alınmamış,

8- Henüz ne olduğu anlaşılamayan ve hiç bir yerde uygulaması olmayan "Yap-İşlet-Devret" modeli uygulanacak diye bir çok tesisin ihalesi sürekli ertelenmiştir.

Biçiminde yapılan tasarruflar 70 bine yaklaşan personeliyle TEK'te iş verimini tamamen düşürmüş ve sürdürülmekte olan yönetim biçimiyle de büyük bir sümüklü böcek gibi oldukça ağır hareket eden bir kuruluş haline gelmiştir. Geleceğin ne olacağı da bilinmemektedir.

TEK BUGÜNE KADAR NELER YAPTI?

TEK, 1970 yılında 1312 sayılı yasa ile kurulduğunda Türkiye'nin ulusal elektrik sistemi diye bir şey yoktu. Daha doğrusu; Türkiye haritasını önünüze aldığınızda, haritayı bomboş olarak görürdünüz. Başka bir deyişle;

1970 yılında henüz yapılmamış olan 380 KV enerji iletim hatları 1986 sonunda 5702 Km.'ye

1970 yılında 4657 km. olan 154 kV enerji iletim hatları 1986 sonunda 18653 Km.ye.

1970 yılında 37092 km. olan 34,5 kV enerji iletim hatları 1986 sonunda 106592 km.ye,

1970 yılında 762 olan elektrikli köy sayısı 1986 sonunda 33885'e, 1970 yılında 8625 milyar kilovatsaat olan elektrik üretimi 1986 sonunda 40471 milyar kilovatsaat'e,

1970 yılında yüzde 51 olan elektrikten faydalanan nüfus oranı 1986 sonunda yüzde 93'e,

1970 yılında 244 kilovatsaat olan kişi başına üretim 1985 sonunda 738 kilovatsaat'e çıkmıştır.

Bu rakamları daha uzatmak mümkündür. Şunu söylemek istiyoruz: TEK kurulduğu 1970 yılından günümüze dek mühendisi ve işçisiyle tüm TEK çalışanları gerçekten iyi çalışmış ve ulusal elektrik sisteminin oluşmasını sağlamıştır.

Buna rağmen Avrupa ülkeleri ile karşılaştığımızda Türkiye kişi başına elektrik üretiminde sonuncu gelmektedir. Bu koşullarda bile, bugün bilerek veya bilmeyerek TEK tam bir çıkmazın içine sürüklenmektedir. Bunun faturası ise gelecek yıllarda ödenmek üzere toplum önüne konulacaktır.

TEK'İN BİTMEYEN ÖRGÜTLENMESİ

TEK'in yönetimi genel müdürün başkanlık ettiği 4 kişilik yönetim kurulu ile 5 genel müdür yardımcısı tarafından yapılmaktadır. Genel Müdür Yardımcılıklarına bağlı daire başkanlıkları ve bu daire başkanlıklarına bağlı taşra kuruluşları ile çalışmalarına başlayan TEK, 1980 öncesi yapılan örgütlenme çalışmaları "Baş Müdürlük" örgütlenmesi ile Genel Müdür Gültekin Türkoğlu zamanında uygulanmaya konulmuşsa da ölü doğmuş çocuk gibi uygulama başarısız olmuştur.

1982 yılında elektrik dağıtım hizmetlerini tek elde toplanmasını temin etmek üzere TEK yasasında değişiklik yapılarak belediye, köy birlikleri ve tüzel kişiliklerine ait te-

sislerin TEK'e devri gerçekleşmiştir. Bu gelişme, EMO'nun 1960'lardan beri savunduğu, "elektrik hizmetlerinin tek elde toplanması" yönünden yararlı görülmüş ise de aynı yasa da özel kesime santral kurma yetkisinin verilmesi ise elektriğin üretim, iletim, dağıtım ve ticaretinde yasayı çıkaranların bu konuda sağlıklı bir görüşe sahip olduklarını kanıtlamaktadır.

Belediyeler bünyesinde bulunan elektrik hizmetinde çalışan personel, araç ve gereçler TEK'in köy elektrifikasyonu bölge müdürlüklerine aktararak elektrik dağıtım müessesese müdürlükleri oluşturulmuştur. Bu müessesese müdürlüklerinin yönetimi de köy elektrifikasyonu müdürlüklerine verilmiştir. Köy elektrikleştirilmesi ile zaten politikanın içinde bulunan kurumun bu bölümü elektrik dağıtım müesseseleriyle iyice politikanın içine yerleşmiştir.

Müessesese müdürlükleri bir taraftan sırtlarını politikaya dayarken, diğer taraftan tüketilen enerjinin bedellerini topladığı için, yani elinde önemli miktarda para bulunduğu için, kurum içinde en güçlü ünite haline gelmişlerdir. Bunun sonucu müessesese müdürlükleri ön plana geçmiştir. Kamuoyunda tanınmayan ancak, müessesese müdürlüklerden daha önemli işler yapan müdürlükler dışlanmışlardır. Müessesese müdürlüğü, "Her şeyi bilir ve yapar" havalarıyla diğer müdürlüklerin işine karışmakta ve kurum içinde sürtüşmelere neden olmaktadır.

Bunun yanında küçük çapta alt kademedeki memurların yolsuzlukları haricinde, içinde bulunduğumuz koşulların sonucu müessesese müdürlüklerindeki ciddi bir denetleme yapılmamaktadır. Müfettiş raporları gereği kurumla ilişki kesilmesi gereken yetkililerin yerleri değiştirilerek sorunu çözmeye çalışmaktadır (1).

ELEKTRİĞE ZAM ÇÖZÜM MÜ?

İşte bu durumdaki TEK bir taraftan belediyelerden ve diğer taraftan kamu kuruluşlarından 400 milyara varan alacağını tahsil edemezken, elektriğin en ucuz üretildiği Keban,

Karakaya, Oymapınar gibi hidroelektrik santrallerinin gelirini de satmış bulunmaktadır. Bunun sonucu finansman sıkıntıcı içine düşen TEK'te yatırımları gerçekleştirmek için elektrik fiyatlarına zam yapma yoluna gitmektedir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı sayın Fahrettin Kurt, "TEK kamu kesiminden alacağını tahsil edemezse zam yapacağız" demektedir.

Diğer taraftan TEKlen 500 milyar alacağı olan 9 banka, borcunu ödeyemeyen TEKlen yüzde 70 faiz talep etmektedir (1).

Sonuç olarak gerek TEK'in tahsil edemediği alacakları ve gerekse bankalara olan borçlarının faizinin bedeli yapılan zamlarla halka ödetilmektedir.

Gerçekten de, elektrik fiyatlarına yapılan zamlarla 1980 yılında 140 kuruş olan 1 kilovatsaatın bedeli 1988 yılında 46 liraya çıkmıştır. Geriye dönüp bakarsak 1980'de, 1, 1981'de 3, 1982'de 4, 1983'de 2, 1984'de 6, 1985'e 4, 1986'da 2, 1987'de 2 ve 1988'de 1 kez olmak üzere toplam 25 kez elektriğin fiyatına değişik oranda zam yapılmıştır.

1980-1986 yılları arasında yapılan zamları diğer ülkelerle karşılaştıralım:

W	HM	İMİ	İMZ	İMS	İ*M	İ*5	HM
OCED ükden	100	106,7	110,4	110,6	10,3	111,2	112,0
JAPONYA	100	109,0	108,8	110,3	106,3	107,8	110,8
ABD	100	105,6	114,6	113,6	113,6	114	114,2
TÜRKİYE	100	169,0	221,0	287,3	507,0	1128,31	3631

Tablo 1'den görüldüğü gibi, diğer ülkelerde çok küçük artışlar olurken, örneğin 1980-1986 arasına yüzde 10 artış olurken, Türkiye'de yüzde 1300 oranında artış olmuştur.

Sürekli söylenen şey elektrik fiyatlarının Türkiye'de ucuz olduğu şeklindedir. Oysa dünyadaki elektrik fiyatlarına bakarsak, Türkiye'deki fiyatların Kanada, Avustralya, İsveç, Hollanda, ABD ve Fransa'da pahalı, İngiltere, Belçika ve İtalya ile aynı olduğu ve sadece Almanya'da ucuz olduğu saptanmaktadır (3).

Bunun yanında, İngiltere ve Almanya'da çeşitli işkollarında çalışanların ücretlerini Türkiye ile karşılaştıralım (4).

	TÜRKİYE	İNGİLTERE	ALMANYA
Tekstil işleri	73.879-	1.045.000-	1.200.000-
Metallikler	120.133	1.521.000	1.507.000-
Kimya işleri	96.363,-	732.000-	1.221.000-
Belediye işleri	60.383-	1.086.000-	1.600.000-
Gıda işleri	95.721-	654.000-	1.483.000-
Maden işleri	92.509-	1.498.000-	1.625.000-
Banka çalışanları	124.200-	1.153.000-	1.828.000-

Tablo 2'yi inceleyip elektrik fiyatları ile birlikte bir değerlendirme yapacak olursak bir sonuca varırız.

Türk toplumu elektriği pahalı tüketmekte, fakat çok az kazanmaktadır. Ekonomi-politikte bunun adına sömürü denilmektedir.

SONUÇ

Bugün elektriğin pahalı olmasının iki nedeni vardır. Birincisi, elektriğin ne olduğuna karar vermek gerekir. Daha doğrusu satışından kâr edilmelidir? Bu soruya yanıt vermek için öncelikle elektriğin ne olduğunu saptamak gerekir. Elektrik, isteyenlerin kullanacağı, isteyen kullanamayacağı bir mal değildir. Tersine elektrik, toplumun kullanmak zorunda olduğu ve sanayinin başlıca girdilerinden birini oluşturan temel mal niteliğindedir. Nitekim 1980 yılına kadar da böyle kabul edilmiştir. Ancak 1980 sonrasında elektrik temel mal olmaktan çıkarılmış, fiyatlar serbestçe saptanmaya başlanmıştır. Böylece geçen sürede halkın vergi verip gibi, daha fazla fatura ödemesi sonucunu doğurmuştur. Buda sorunu çözmemiştir. Sorun zamlarla çözülmeydi, TEK şu anda borçlu olmazdı. Bu nedenle yeniden elektriğin temel mal olduğu kabul edilerek bütçeden sübvansiyon sağlanarak elektrik fiyatları belli bir seviyede tutulmalıdır.

İkincisi, TEK'in bir an önce çağdaş bir çalışma düzeyine kavuşturulması, varolan belirsizliklerin giderilmesi, politik kararlardan uzaklaşılması ve çalışan personelin hakkı objektif bir biçimde verilmesi zorunlu olmaktadır. Yani zam yerine rantabil çalışma öngörülmelidir.

KAYNAKLAR

- (1) 13.7.1988 Sabah Gazetesi
- (2) G. Türkoğlu EMO Dergisi, sayı 345, 1987/7
- (3) 29.6.1988 Cumhuriyet Gazetesi
- (4) 15.12.1988 Milliyet Gazetesi